

Можливо передбачити, що ця категорія осіб, після повернення до своїх домівок буде болісно реагувати на будь-які прояви несправедливості, у тому числі і шляхом порушення правопорядку.

За цих умов важливо, щоб влада не пішла шляхом застосування силових методів для наведення порядку, а зосередила увагу на усуненні причин і умов, які сприяють кримінальним правопорушенням. Нетерпимість чиновників і їх бажання показати за короткий термін свою управлінську значимість може привести до нових конфліктів. Потрібна консолідація вчених і практиків різних наук, які вивчають поведінку людини, політиків, управлінців з метою практичної реалізації задекларованих Конституцією принципів демократії і соціальної справедливості.

Костицький М.В., д.ю.н., професор,
член-кореспондент НАПН України,
академік НАПрН України, заслужений
юрист України

СУЧАСНІ ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

1. Після інтенсивного процесу інтеграції – диференціації наукового знання, характерного для завершення епохи Модерну (40-60-і роки ХХ ст.) з переходом до Постмодерну намітився процес нового, всезагального синтезу наукового знання, появи нових інтегративних надгалузей знання, творення всезагальної Метанауки. Можна стверджувати, що завершився діалектичний виток спіралі розвитку наукового знання, який почався двадцять шість століть тому назад з єдиної філософської бази (у Мілетських мудреців) та завершився творенням знову єдиної системи Знання. При цьому в Постмодерному синтезі „беруть участь“ не лише наука, але і мистецтво, теологія, і, звичайно, філософія (останню вважаю не сферою наукового знання, а однією з форм пізнання).

В юридичній науці, як одній з найконсервативнішої сфер наукового знання і пізнання ці тенденції прослідковуються слабкіше ніж у інших сферах, але і в ній неминуче відображаються загальні прояви та особливості вказаних вище процесів.

Показовим є те, що після майже чвертьстолітнього забезпечення законодавчого процесу, коментування законів і підзаконних актів, методичного забезпечення юридичної практики юридична наука нарешті зайнялася власне науковою справою – розробкою світоглядних і теоретичних засад юридичної науки взагалі та окремих її галузей. Свідченням цього є хоча-б фундаментальні напрацювання Національної академії правових наук України, якщо в 2008 р. підготовлено і опубліковано п'ятитомне видання „Правова система України: історія, стан, перспективи“, в якому викладено доробок вчених-юристів в Україні, присвячений правовій політиці, законодавчій практиці, правозастосуванню в різних сферах соціальної дійсності, то в п'ятитомному виданні, яке вийшло до 20-річчя НАПрН України під назвою „Правова доктрина України“ (2013 р.), головна увага звернута на теорію і методологію юридичної науки і її галузей. Ця особливість починає прослідковуватись в монографічних роботах, кандидатських і докторських дисертаціях.

2. В науці кримінального права був і залишається домінуючим позитивістський, чи навіть нормативістський підхід. Завдяки йому наука кримінального права визначається як система поглядів, концепцій, ідей, теорій щодо самого кримінального закону, практики застосування, історії і перспектив розвитку.

Більш новітні роботи з кримінального права трактують цю науку як галузь юридичної науки, що являє особою систему знань (ідей, поглядів, концепцій) про загальні засади кримінальної відповідальності, злочин, покарання, суб'єктів злочину, шляхи вдосконалення кримінального законодавства, які базуються на закономірностях суспільного розвитку і кримінально-правового регулювання.

Отже йдеться про те, що об'єктом і предметом науки кримінального права є не об'єктивна дійсність яка врегульовується

або потребує врегулюванням кримінальним законодавством, а саме це законодавство. Тобто не те, що об'єктивно існує, а суб'єктивно визначене законодавство. Крім того, використання поняття „кримінальне право“ як синоніму „кримінального законодавства“ сьогодні є просто нонсенсом.

Академік П.П.Михайленко ще в 1965 р. вказував на необхідність виходу в кримінально-правовій науці за межі позитивістської методології та необхідності застосування соціологічної методології в кримінальному праві. Однак, навіть через півстоліття реалізація цих міркувань виглядають проблематично.

3. В низці попередніх робіт я вказував, що кожна галузева юридична наука в своїй структурі повинна мати наступні підсистеми: 1) філософську, 2) теоретичну, 3) методологічну, 4) історичну, 5) компаративістичну. Очевидно, що ця вимога стосується і науки кримінального права.

Філософська частина вітчизняного кримінального права в загальному розроблена професором В. А. Бачиніним (з НУ ХЮА ім. Я. Мудрого, а тепер СПб університету (Росія).

Теорію кримінального права розробляли М. Бажанов, Ю. Баулін, В. Борисов, П. Воробей, О. Костенко, М. Коржанський, П. Михайленко, В. Навроцький, М. Панов, А. Савченко, В. Сташис, В. Тацій, В. Шакур, С. Яценко та ін.

Історична і компаративістична підсистеми кримінального права розроблялися ще з останньої третини ХІХ ст. впродовж всього ХХ ст. Значний внесок в їх розвиток вніс академік П.П.Михайленко.

Методологічна підсистема кримінального права, тим більше сучасного вітчизняного є майже не розробленою. (Правда, це зауваження можна віднести до всіх галузевих юридичних наук).

На даному етапі розвитку цієї науки необхідна докорінна ревізія методологічних підходів, відхід від позитивістської і нормативістської методологій, вихід за рамки формально-догматичних методів (а фактично, логічної методології).

Світоглядною базою для цих трансформацій в науці українського кримінального права має стати філософія права та поліметодологічний підхід до наукових досліджень, на що я вже теж неодноразово звертав увагу.

Колб О.Г., директор ННПП
НАВС, д.ю.н., професор

ПРО ДЕЯКІ ЗМІСТОВНІ ЕЛЕМЕНТИ СУЧАСНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

В науковій літературі під політикою (від грец. *politike* (*techne*) – мистецтво керувати державою) розуміють діяльність органів державної влади, партій, громадських об'єднань (груп) у галузі внутрішньодержавного управління та міжнародних відносин, що відповідає їх інтересам та цілям [1, с. 455]. Як у зв'язку з цим зауважив В.І. Борисов, політика виражає функції держави щодо керівництва зовнішніми та внутрішніми сферами й напрямками суспільного життя [2, с. 305].

В.І. Борисов, переконаний також, що розв'язання завдань державної політики боротьби зі злочинністю, особливо в застосуванні кримінального законодавства, не обмежується питаннями якості й дійової ефективності останнього. Досягнення необхідного для суспільства стану безпеки від злочинних посягань можливе лише шляхом широкого й комплексного поєднання заходів боротьби зі злочинністю: організаційно-правових і адміністративно-управлінських (як прояв державної волі); соціально-економічних, культурологічних та природно-людських (як розвиток суспільства та людини); спеціально-законодавчих, методологічно-правових і кримінологічних як взагалі, так і з певними її видами. У межах цих заходів кримінально-правовий напрямок державної політики боротьби зі злочинністю виконує функцію системоутворюючого елемента і є необхідним інструментом досягнення суспільно-корисного результату [2, с. 312].